

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 15/2005 vp

Hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä syyskuuta 2005 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kansanterveyslain muuttamisesta (HE 96/2005 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi kansanterveyslain 14 §:n muuttamisesta (LA 66/2003 vp — Matti Kangas /vas ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 4 päivänä syyskuuta 2003 ja
- lakialoitteen laiksi kansanterveyslain 14 §:n muuttamisesta (LA 153/2003 vp — Tuija

Nurmi /kok), joka on lähetetty valiokuntaan 11 päivänä joulukuuta 2003.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Tapani Melkas, hallitussihteeri Liisa Katajamäki ja ylitarkastaja Jari Keinänen, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääjohtaja Pekka Puska, Kansanterveyslaitos
- professori Matti Huuskonen, Työterveyslaitos
- sosiaalineuvos Kirsti Riihelä, Etelä-Suomen lääninhallitus
- sosiaali- ja terveystoimen päällikkö Tuula Taskula, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Mika Pyykkö, Terveystieteiden tutkimuskeskus.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Kansanterveyslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kansanterveystyön määritelmää täsmennetään. Käsite "terveydenhoito" korvattaisiin nykykielenkäytön mukaisella ilmaisulla "terveyden edistäminen, sairauksien ja tapaturmien ehkäisy mukaan lukien". Laissa määriteltäisiin laaja-alaisesti terveyden edistämiseen liittyvät kunnan tehtävät.

Esitykseen sisältyy myös kansanterveystyöhön liittyviä hallinnollisten säännösten tarkis-

tuksia, jotka on muuttuneiden olosuhteiden johdosta tarpeen korjata joustavammissa. Ympäristöterveydenhuollon paikallisvalvonnan alueellisesta yhteistoiminnasta ja ympäristöterveydenhuollon toiminnasta vastaavan johtajan pätevyysvaatimuksista otettaisiin säännökset lakiin. Terveyskeskusten työterveyshuoltoa kehitettäisiin alueellisena kunnallisena yhteistyönä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 66/2003 vp ehdotetaan, että kansanterveyslakiin lisätään kunnan uudeksi velvoitteeksi vanhuuseläkeiän täyttäneille 65-vuotiaille miespuolisille henkilöille eturauhas-

syövän seulontakokeiden järjestäminen viiden vuoden välein.

Lakialoitteessa LA 153/2003 vp ehdotetaan kansanterveyslain 14 §:ää täsmennettäväksi siten, että seniorineuvolatoiminta luetaan kunnan ylläpitämään terveysneuvontaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT**Yleisperustelut**

Kansanterveyslain hoitoon pääsyä koskevat muutokset ovat tulleet voimaan kuluvan vuoden maaliskuussa (855/2004, HE 77/2004 vp). Lain säätämisen yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti huomiota valiokunnalle esitettyyn huoleen ehkäisevän työn asemasta hoidon saatavuuden sääntelyn täsmentymisen jälkeen. Valiokunta korosti, että hoitokriteerien ja niihin liittyvien aikarajojen käyttöönottoaminen ei saa johtaa siihen, että järjestelmä parantaa ainoastaan numeroilla ilmaistavia jonoja tuottavien, ennakolta suunniteltavien toimenpiteiden saatavuutta. Valiokunta piti ensisijaisena, että perusterveydenhuollon ja ennalta ehkäisevän terveydenhuollon riittävät voimavarat turvataan. Eduskunta hyväksyi asiasta lausuman (StVM 13/2004 vp, EV 94/2004 vp). Hallituksen nyt kansanterveyslakiin ehdottamilla muutoksilla pyritään osaltaan vaikuttamaan kuntien toimintaan siten, että terveyden edistäminen ja ennaltaehkäisevä työ kunnissa turvataan riittävällä ja yhdenmukaisella tavalla.

Valiokunta pitää tarpeellisina ehdotettuja muutoksia kansanterveyslain vanhentuneiden käsitteiden nykyaikaistamiseksi. Esityksessä korostetaan asianmukaisesti kansanterveystyön laaja-alaisuutta ja sen edellyttämää alueelliset ja toimivaltarajat ylittävän yhteistyön tarvetta. Valiokunta korostaa, ettei terveyden edistäminen ole pelkästään terveydenhuollon tehtävä, vaan sen tulee kattaa kunnan toiminnan eri sektorit laajasti aina kaavoitusta myöten. Lakiehdotuksen 1 §:ään sisältyvät informatiiviset viittaukset ympäristöterveydenhuollon keskeisiin lakeihin ja 4 §:n entistä kattavampi luettelo kansanter-

veystyön asiantuntijalaitoksista osoittavat terveyden edistämisen toimintojen laaja-alaisuutta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntien terveysvalvonta on huolestuttavasti taantunut huonon resurssikehityksen vuoksi. Terveystarkastajien terveysvalvontaan käyttämä työpanos väheni vuosina 1988—1996 jopa 30 prosenttia tehtävien samalla lisääntyessä. Ympäristöterveydenhuolto järjestettäisiin ehdotuksen mukaan siten, että kuntien vastuulla olevasta valvonnasta vastaisivat alueelliset toimintayksiköt, joita olisi 50—85 kappaletta. Alueellisella yhteistyöllä voidaan nykyistä paremmin turvata valvontatoiminnan riittävä asiantuntemus. Esityksen perustelujen mukaan aluerajoista voitaisiin säätää lailla, jos alueellisia valvontayksiköitä ei saataisi perustettua vapaaehtoisilla järjestelyillä. Valiokunta toteaa, että aluerajoista säätämistä tulee aikanaan harkita huolellisesti nyt ehdotettujen lainmuutosten täytäntöönpanosta saatujen kokemusten valossa.

Hallituksen esityksen keskeisimmät muutosehdotukset liittyvät lakiehdotuksen 14 §:n kuntien kansanterveystyön velvoitteiden täsmentämiseen. Säännösten tarkentamisella ja ajanmukaistamisella pyritään varmistamaan näiden tehtävien tarkoituksenmukainen ja tehokas hoito. Ehdotukset sisältävät myös valtuutussäännökset kuntien eräiden tehtävien täsmentämisestä valtioneuvoston asetuksella (14 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohta). Valiokunnan käsityksen mukaan näiden valtuuksien kohde on ehdotuksessa asiallisesti rajattu ja ne merkitsevät laissa olevan sääntelyn täydentämistä. Ehdotetuilla muutoksilla tai niiden nojalla annettavilla asetuksilla ei laajenneta kuntien tehtäviä nykyisestä.

Äitiys- ja lastenneuvolatyö on keskeinen ja menestyksenkäs osa suomalaista kansanterveys-työtä. Hallituksen esityksen perusteluissa on tuotu hyvin esiin muun muassa tähän toimintaan liittyviä uusia haasteita ja niitä ongelmia, joita ehkäisevän työn laiminlyönti voi aiheuttaa. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla voidaan tehostaa puuttumista lapsen terveyttä uhkaaviin tekijöihin ja siten vahvistaa lapsen ja perheen terveen elämän edellytyksiä. Saadun selvityksen mukaan 1- ja 2-vuotiaista lapsista 60 prosenttia saa vuosittain vähintään yhden antibioottikuurin. Valiokunta korostaa, että neuvolatyön lisäksi on tärkeää pyrkiä ennalta estämään esimerkiksi päiväkotilasten hengitystieinfektioita panostamalla neuvontaan ja ohjaukseen. Valiokunta pitää tärkeänä myös mielenterveyspalvelujen, suun terveydenhuollon ja kouluterveydenhuollon selkiinnyttämistä ehdotetussa 14 §:ssä. Näiden kansanterveystyön osalueiden korostaminen on tärkeää sen vuoksi, että hoidon saatavuuden kehittämisen ohella myös näihin toimintoihin suunnattaisiin riittävästi voimavaroja.

Lakiehdotuksen 14 §:n 1 momentin 1 a kohdassa tarkoitettu kunnan väestön terveydentilan ja siihen vaikuttavien tekijöiden seuranta väestöryhmittäin muodostaa kunnille erityisen haasteen. Seuranta tehtäisiin perustelujen mukaan Stakesin tietojärjestelmistä saatavilla kunta-kohtaisilla tiedoilla. Valiokunta pitää lakiehdotuksen tavoitetta kansanterveystyön vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin kehittämisestä tärkeänä. Saadun selvityksen mukaan osoittimien kehittäminen kuntatasolla ilmenevän väestöryhmittäisen terveydentilan mittaamiseksi on monissa tapauksissa hyvin vaikeaa. Valiokunnan käsityksen mukaan on kuitenkin tärkeää, että kuntien ja kansanterveystyön asiantuntijalaitosten yhteistyönä kehitetään uusia menetelmiä, joiden tuottaman tiedon avulla voidaan seurata ja arvioida väestöryhmien terveyseroja ja pyrkiä näiden erojen vähentämiseen.

Lakiehdotuksen 41 §:n perusteluissa on todettu, että ympäristöterveydenhuollon valvonnan luonteesta ja monimuotoisuudesta sekä vaatimuksesta ymmärtää valvonnan piirissä olevien toimintojen terveysriskit seuraa, että erityisesti johtajalta tulisi edellyttää riittävää alan kokemusta ja asiantuntemusta sekä soveltuvaa luonnontieteellistä koulutusta. Kokemuksena ja asiantuntemuksena ympäristöterveydenhuoltoon liittyvästä valvonnasta ja sen toimeenpanosta pidettäisiin toimintaa mahdollisimman monella seuraavista alueista: asumisterveys, elintarvikehygieniä, jätehuolto, kemikaalit, kulutustavarat ja kuluttajapalvelukset, talous- ja uimaveden laatu sekä tupakkavalvonta. Ympäristöterveydenhuollon johto on varsinkin pienissä kunnissa perustunut usein eläinlääkärin lähinnä työn ohessa tapahtuvaan valvonnan johtoon. Valiokunta yhtyy perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että tällainen järjestely ei olisi jatkossa perusteltua suurten yksiköiden tehokkaan johtamisen kannalta. Valiokunta katsoo, että kokemuksena ja asiantuntemuksena ympäristöterveydenhuoltoon liittyvästä valvonnasta ja sen toimeenpanosta voidaan pitää myös ympäristöterveydenhuollon viranomaisvalvontaan liittyvän eläinlääkintähuollon kokemusta ja asiantuntemusta.

Aloitteet

Valiokunta on hyväksynyt lakiehdotuksen 14 §:n hallituksen esittämässä muodossa. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoitteet on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että lakialoitteet LA 66/2003 vp ja LA 153/2003 vp hylätään.

StVM 15/2005 vp — HE 96/2005 vp

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Paula Risikko /kok
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Arto Seppälä /sd
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Osmo Soininvaara /vihr
	Anneli Kiljunen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Pehr Löf /r	Raija Vahasalo /kok
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Aila Paloniemi /kesk	Tuula Väättäin /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.